

МОВНА АСИМІЛЯЦІЯ КОРИННИХ НАРОДІВ БРИТАНСЬКИХ ОСТРОВІВ У ХІХ ст.

Статтю присвячено процесам мовної асиміляції, які охопили населення Ірландії, Шотландії та Уельсу в ХІХ ст. Зазначено, що повсякденне використання мов корінного населення, зокрема, ірландської та шотландської гельських, валлійської та скотс, не було офіційно заборонено. Разом із тим, правляча еліта Британської імперії заохочувала мовну асиміляцію й усіляко сприяла падінню соціального престижу мов корінного населення. Водночас, інтелектуали та політичні діячі Ірландії, Шотландії та Уельсу не приділяли належної уваги проблемі збереження національних мов до кінця ХІХ ст. Через ці обставини до початку ХХ ст. кількість носіїв мов корінного населення у зазначених країнах істотно скоротилася.

Ключові слова: етномовні процеси, Британські острови, асиміляція, англіфікація, валлійська мова, гельська мова.

ХІХ ст. увійшло в історію як період інтенсивного формування модерних європейських націй. Важливу роль у цьому процесі відігравали мови, які вважалися найважливішим маркером нових ідентичностей. Інтелектуальні еліти у більшості країн прагнули до стандартизації національних мов та розширення сфери їхнього вжитку. Водночас, народи, які входили до складу багатонаціональних імперій саме у ХІХ ст. стикнулися з небаченим раніше тиском правлячих кіл, які намагалися нав'язати мову метрополії усім її підданам, незалежно від етнічної приналежності. Цікавий приклад взаємодії двох протилежних процесів – асиміляції та спроб мовного відродження – становлять корінні народи Британських островів – ірландці, валлійці та шотландці. Мови цих народів, за виключенням шотландської рівнинної мови (скотс), належать до кельтської групи індоєвропейської мовної сім'ї, мають давнє походження, багаті традиції і суттєво відрізняються від англійської. Однак упродовж ХІХ ст. усі вони опинилися під загрозою зникнення. Етномовні процеси на Британських островах у ХІХ ст. є важливою для світової історіографії темою [1-3], хоча далеко не всі її аспекти знайшли належне висвітлення. Поглиблення знань з цієї проблеми є актуальним і з точки зору дослідження вітчизняної історії, адже у ХІХ ст. український народ стикався з подібними проблемами етномовного розвитку, що й корінні мешканці Британських островів.

Від часу свого створення на початку Х ст. Англійське королівство проводило активну завойовницьку політику стосовно своїх сусідів. Правлячі еліти Англії зазвичай не мали на меті перетворення мешканців підкорених країн на англійців або нав'язування ним своєї мови. Більше того Англія, а згодом і Сполучене Королівство, залишається однією з небагатьох країн Європи, де мова провідної етнічної групи, яка обслуговує потреби державності, ніколи не мала законодавчо закріпленого статусу. Тим не менше, у разі виникнення загрози своєму політичному домінуванню, Лондон вдавався до рішучих обмежувальних заходів, які стосувалися, у тому числі, й мов підлеглих народів.

Першою на собі ці обмеження відчула Ірландія. Англійська колонізація цієї країни розпочалася у 1169 році, а вже через сто років, у 1270-му, з'явилися перші ознаки утисків корінного населення за мовною ознакою [4, р.79]. На законодавчому рівні дискримінація гельської мови у вигляді заборони її вживання мешканцями Пейлу – англійського домену на острові, була закріплена Кілкеннійськими статутами 1366 року. Настільки ранній початок лінгвоциду ірландців пояснювався принциповими відмінностями між мовами й культурами пригнобленої більшості та пануючої меншості: не дуже міцне на той момент військово-політичне становище завойовників могло стати ще хиткішим за умов прогресуючого етнічного змішання ірландців з англійськими колоністами й культурної асиміляції останніх у місцевому середовищі.

З середини ХVІ ст. англо-ірландський конфлікт набув насамперед релігійного забарвлення. Ірландське населення у переважній більшості залишалося вірним католицизму всупереч суворій політиці Лондона, апогеєм якої стали т.зв. "Каральні закони" 1703 р., що позбавляли католиків фактично будь-яких громадянських прав. Водночас, англіканська церква активно здійснювала місіонерську діяльність серед ірландських селян, використовуючи їхню рідну мову. Саме англіканське духовенство ще з кінця ХVІ ст. займалося перекладами Біблії та поширенням богослужбової літератури ірландською мовою. Реакцією католицької церкви було знищення або заборона книжок ірландською мовою та контрпропаганда, яка заохочувала ірландців відмовлятися від рідної мови навіть у побуті [5, р.265].

У боротьбі проти релігійного гноблення, яка супроводжувалася руйнівними повстаннями, конфіскаціями земель й жорстокими урядовими репресіями, мовному питанню не надавали великої ваги. Деніел О'Коннел (1775-1847), лідер ірландського національного руху, який у 1829 році домогся скасування антикатолицьких законів, спокійно ставився до можливого зникнення гельської мови [2, р.6]. Водночас, під впливом Великої Французької революції традиційний "католицький" націоналізм Ірландії вже почав здавати позиції під тиском ліберальних течій, що виступали за політичне звільнення Ірландії на основі громадянських свобод. Досягти цього звільнення можна було тільки у разі об'єднання католиків і протестантів. Поразка масштабного повстання Об'єднаних Ірландців у 1798 р. показала, що досягти відновлення ірландської держави шляхом збройного повстання проти Британської корони наразі неможливо. Саме тому ідеологи ірландського ліберального націоналізму першої половини ХІХ ст. почали ставити цілі захисту культурної самобутності ірландського народу, найважливішою частиною якої була гельська мова.

На той момент ареал поширення та сфера вжитку гельської значно звузилися під тиском прогресуючої англіфікації. Якщо у 1700 році ірландську мову щоденно вживала переважна більшість мешканців острова, то вже через сто років вона залишалася розмовною мовою лише для половини населення. Процес, за яким відбувалася мовна трансформація описана за наступною моделлю: "ірландська як єдина мова > ірландська + англійська > англійська + ірландська > англійська як єдина мова" [3, p.322].

На платформі боротьби за національно-культурні права ірландців була побудована організація Молода Ірландія, один із засновників та ідеологів якої, протестант англо-ірландського походження Томас Дейвіс сформулював гасло "Вільна Ірландія будь-якими засобами; гельська Ірландія за будь-яку ціну" [6, p. 678]. У своїх публічних зверненнях Дейвіс наголошував на тому, що без ірландської мови, яка становить надійніший бар'єр від англійської колонізації, ніж фортечні мури, не можна створити повноцінної ірландської нації. Газета "*The Nation*", друкований орган Молодої Ірландії, окреслювала обриси нової ірландської національної ідентичності [7, p.29-41]. Боротьба за мовно-культурне звільнення ірландського народу тривала й після розгрому повстання 1848 р., яке очолювали члени Молодої Ірландії.

Водночас, слід визнати, що мовне питання так і не набуло першочергового значення в ірландському національному русі. Нищівного удару ірландській мові завдало запровадження у 1831 р. мережі так званих "національних" шкіл. Такі школи забезпечували доступ до початкової освіти для усього населення Ірландії, проте викладання у них здійснювалося виключно англійською мовою [8, p.98]. Більше того, за вживання навіть окремих слів ірландською були запроваджені тілесні покарання для учнів. Батьки учнів не намагалися протидіяти таким заходам, здебільшого заохочуючи своїх дітей відмовлятися від ірландської мови, яка асоціювалася зі злиднями та відсутністю будь-яких життєвих перспектив [5, p.265].

Катастрофічному падінню соціального престижу ірландської мови сприяло зневажливе ставлення до ірландців, яке культивувалося в англійському суспільстві ще з часів середньовіччя. З поширенням у другій половині XIX ст. радикального руху феніїв, члени якого вдавалися до насильницьких та терористичних методів боротьби за незалежність Ірландії, а також на тлі розповсюдження ідей соціального дарвінізму, антиірландські настрої в Британії сягнули свого апогею. Преса зображувала ірландців недолугими та лінівими невігласами, нездатними до державного управління, схильними до насильства й керованими пристрастями, всупереч здоровому глузду. Популярними були порівняння ірландців з представниками найменш розвинених народів Африки, або навіть із тваринами – гориллами та шимпанзе. Заклики звільнити землю від "людиноподібних істот" дозволяли собі навіть деякі політики [9, p.30-54].

За таких умов уже на середину XIX ст. гельська залишалася живою розмовною мовою більшості населення лише у кількох найбідніших регіонах на заході й півдні острова – графствах Майо, Голуей, Керрі, Корк й Уотерфорд [10, p.95]. У 1845-1847 рр. саме ці регіони найбільше постраждали від Великого голоду, коли упродовж кількох неврожайних років при фактичному невтручанні уряду майже чотири мільйони людей загинули або були змушені емігрувати. Демографічні наслідки голоду були жахливими: упродовж другої половини XIX ст. чисельність населення острова скоротилася майже удвічі, при чому переважно за рахунок носіїв ірландської мови. Перепис 1871 року засвідчив, що з 5 412 377 ірландців лише 817 875 осіб могли говорити ірландською гельською [11, p.584]. Для більшості ірландців гельська була незрозумілою, при цьому граматична й фонетична складність цієї мови перешкоджала її популяризації серед мешканців острова.

За таких умов ірландський націоналізм змушений був шукати іншої системи символів, яка б підкреслювала відмінність ірландців від англійців, незважаючи на те, що говорили вони однією мовою. Наприкінці XIX ст. величезного значення для ірландського національно-визвольного руху набула традиційна гельська команда гра *герлінг* – різновид хокею на траві, але з помітним "силовим" компонентом. Як зазначає П. МакДевітт, на відміну від національно свідомих мешканців інших британських колоній, які охоче грали у футбол або крикет, щоб завдати англійцям поразки в їхніх традиційних видах спорту, ірландці навмисно зосереджувалися на власній грі, яка підкреслювала їхню відмінність від іноземців [12, p.264]. Герлінг, з його розгалуженою гельськомовною термінологією, на рубежі століть набув масового характеру й перетворився на своєрідну "метафору мови" для ірландських націоналістів. Прикметно, що Гельська Атлетична Асоціація (GAA), яка опікувалася герлінгом, з'явилася майже на десять років раніше (1884), ніж Гельська Ліга – громадська науково-просвітницька організація, яка просувала ірландську мову з метою "деанглізації Ірландії" (1893). На початку XX ст. обидві організації склали основу політичного руху за відновлення незалежності Ірландії.

Гельська Ліга була заснована групою інтелектуалів на чолі з Дугласом Хайдом, відомим мовознавцем, поетом і фольклористом, який походив з англо-ірландської протестантської родини. На початку 1890-х рр., коли Гельська Ліга почала розгортати свою діяльність, в Ірландії налічувалося 718 295 носіїв гельської мови, з яких лише трохи більше 38 тисяч не володіли англійською. Ліга зосередила свою діяльність на проведенні науково-просвітницької та видавничої діяльності. Члени товариства відкривали курси ірландської мови, здійснювали етнографічні експедиції, друкували популярну та навчальну літературу, проводили музичні фестивалі та літературні конкурси тощо. У 1901 р. Гельська Ліга домоглася скасування заборони викладання ірландської мови у школах. На той момент організація налічувала понад 300 філій не тільки в Ірландії, але й у Великій Британії та США. На початку XX ст. "Гельське відродження" набуло масового характеру, однак перед Першою світовою війною популярність руху почала поступово знижуватися. Частково цьому сприяло загострення політичної боротьби за незалежність Ірландії, на тлі якої культурно-просвітницька діяльність вже не виглядала настільки актуальною. Водночас, ірландська мова, незважаючи на усі зусилля Гельської Ліги, не могла скласти повноцінну альтернативу англійській, а кількість носіїв ірландської мови у наступні десятиліття продовжувала невпинно скорочуватися [6, p.680; 13, p.406].

Слід відзначити, що тема англо-ірландських відносин привертала пильну увагу представників української інтелігенції та діячів національного руху. Для багатьох із них історична доля аграрної країни, яка

потерпала від іноземного політичного, економічного, соціального та культурного гніту з боку найбільшої світової держави, давала широкі можливості для порівнянь та аналогій з тією ситуацією, в якій у XIX ст. знаходилася Україна. Не випадково, викладання історії Ірландії в Україні було започатковано В. Антоновичем, одним із засновників Київської громади. Відповідний курс лекцій, поряд із історією, етнографією та антропологією України, Антонович читав у себе на квартирі “таємно в тісних гуртках близької молоді та своїх знайомих. Але ж викладав він завжди живим словом, з коротенького конспекту на кілька слів і ніколи не писав своїх викладів” [14, арк.2]. На превеликий жаль, виявити бодай якісь конспекти цих лекцій серед записів В. Антоновича авторів не вдалося, тож про зміст лекцій важко сказати щось напевно. Однак показовим є той факт, що історія Ірландії була єдиною проблемою всесвітньої історії, якій В. Антонович присвячував свої приватні лекції.

У другій половині XIX – на початку XX ст. в Україні було видано низку публікацій, присвячених проблематиці національно-визвольного руху Ірландії. Серед них варто відзначити праці Г. Афанасьєва [15] та М. Зібера [16], присвячені переважно спробам вирішення аграрного питання в Ірландії, а також “Листи про Ірландію” О. Кониського. У 1904 р. в журналі “Нова Громада” було опубліковано здійснений Лесею Українкою переклад статті Ф. Фегі “Справа ірландської мови”, яка становила нарис історії занепаду гельської мови та спроби її відродження на рубежі століть [17]. Ціла низка публікацій, присвячених боротьбі Ірландії за національне визволення, з’явилася в період Української революції 1917-1921 рр. та упродовж наступних років. Українських публіцистів та дослідників цікавили насамперед наслідки колоніальної політики для ірландського народу та його культури, а також досвід боротьби ірландців за політичні права та незалежність [18].

Ірландія була не єдиною країною у складі Сполученого Королівства, де упродовж XIX ст. відбувалася інтенсивна мовна асиміляція. Аналогічний процес мав місце в Уельсі, який було інкорпоровано до складу Англійського королівства ще наприкінці XIII ст. Специфіка розвитку Уельсу полягала у тому, що країна щонайменше з 1536 р. була повністю інтегрована до системи правових, політичних та релігійних відносин ранньомодерної Англії, що нівелювало сприйняття її мешканців як чужинців. Водночас, Уельс упродовж тривалого часу залишався відсталою й відносно ізольованою аграрною країною королівства, яка знаходилася осторонь процесів урбанізації та промислової революції. Ця обставина дозволяла Уельсу зберігати етнічну гомогенність, а валлійській мові безперешкодно виконувати функцію основного засобу комунікації [19, р.33-54].

Початок становлення модерної національної ідентичності в Уельсі був зумовлений насамперед релігійними чинниками. У XVIII ст. в Уельсі поширився методизм кальвіністського спрямування (нонконформізм), що призвело до відокремлення Уельсу від Церкви Англії у 1811 р. Виявом погіршення відносин з Англією стала так звана “Зрада синіх книг” – опублікування у 1847 р. доповіді щодо стану освіти в Уельсі, у якій наголошувалося на невігластві та культурній відсталості валлійців, нібито через їхню прихильність до нонконформізму та валлійської мови [20, р.4]. Зусилля інтелектуальної еліти Уельсу впродовж усього XIX ст. були спрямовані насамперед на захист релігійних прав населення, тоді як становище його мови, незважаючи на поступову асиміляцію, вважалося достатньо міцним.

Спроба запровадити у 1870 р. заборону на викладання валлійської мови у державних школах виявилася невдалою, адже нонконформістські недільні школи забезпечували викладання для більшості валлійців рідної мови. Станом на 1871 р. з 1 312 583 мешканців Уельсу понад 934 тисячі були носіями валлійської. Англійський дослідник Е. Ревенстейн у доповіді, виголошеній у Британському статистичному товаристві у 1879 р. наголошував, що валлійці, на відміну від ірландців та шотландців, надають перевагу власній мові у побутовому спілкуванні. “Вони мають свою літературу, газети й журнали, один з яких – “Trysofa Plant” або “Дитяча скарбничка” має наклад 43 тисячі примірників. Їхня література зростає й валлійська мова нині найбільше, ніж коли-небудь раніше, заслуговує на прискіпливе вивчення” [11, р.589]. Питання захисту рідної мови з’явилося на порядку денному валлійського націоналізму вже після Першої світової війни, коли зростання міст та промисловості зумовило наплив англословних переселенців та прискорило асиміляцію корінного населення [21, р.170].

Загалом, в Ірландії та Уельсі впродовж XIX ст. склалася *диглосія* – поширення в суспільстві щонайменше двох літературних або розмовних мов, одна з яких зазвичай користується більшим соціальним престижем й використовується в офіційній сфері. Таке явище було типовим для багатьох бездержавних народів Європи XIX ст. Але інколи взаємне проникнення мов пануючої меншості та пригнобленої більшості призводило до появи в соціумі навіть трьох конкуруючих мов. Саме така ситуація склалася у Шотландії.

Первинною мовою Шотландського королівства, яке утворилося на початку IX ст. була близькоспоріднена з ірландською мова кельтської групи – шотландська гельська. Через інтенсивні контакти з англо-саксами, на півдні та сході країни поширилася мова відома як *скотс* або шотландська рівнинна мова, яка походила від нортумбрійського діалекту староанглійської. До утворення у 1707 р. Сполученого Королівства, шотландська зберігала свою роль як мова діловодства, церкви, освіти та літератури. У другій половині XVIII ст. *скотс* як літературна мова пережила свій розквіт завдяки поетам Аллану Ремзі, Роберту Фергюссону та, особливо, Роберту Бернсу. Водночас, у цей період значення шотландської рівнинної мови суттєво знизилося, адже через свою близькість до англійської вона вважалася лише місцевим діалектом й досить швидко була витіснена зі сфери освіти та літератури стандартизованою англійською мовою [1].

Історична доля шотландської гельської багато у чому нагадує приклад ірландської. До втрати Шотландією незалежності, гельська, не маючи самостійної літературної традиції й не будучи мовою діловодства, залишалася найпоширенішим засобом спілкування мешканців Шотландського нагір’я та прилеглих островів Північного моря. Однак здійснювані у XVIII-XIX ст. т. зв. “зачистки” (*clearances*), які полягали у примусовому переселенні горян на рівнину з метою послаблення традиційної кланової системи та вивільнення земель для розвитку вівчарства, підірвали позиції шотландської гельської. В результаті цих

заходів в останні десятиліття XIX ст. з 3 360 тисяч шотландців лише трохи більше 300 тисяч володіли гельською мовою. Тільки у 1891 р. з'явилось Гельське товариство (An Comunn Gaidhealach), однак результати його діяльності були значно скромнішими, ніж аналогічні результати ірландської Гельської Ліги [22, р.214]. Чисельність носіїв шотландської гельської мови продовжувала стрімко скорочуватися й причина цього явища, не в останню чергу, полягала у тому, що для шотландської ідентичності такі цінності як історія, правова система та церква набули набагато більшого значення, ніж мова [3, р.324].

Загалом, можна виділити деякі спільні риси у процесах мовної асиміляції, які у XIX ст. розгорнулися в Ірландії, Шотландії та Уельсі. Асиміляційна політика Великої Британії у цих країнах не передбачала запровадження офіційних заборон на вживання мов корінного населення у побуті, у видавничій діяльності тощо. Єдиний виняток становила освітня сфера, у якій англійська мова користувалася виключними правами. Але в дійсності заборона викладання рідної мови ефективно діяла лише в Ірландії, тоді як для мешканців Уельсу та Шотландії завжди залишалася альтернатива у вигляді недільних початкових шкіл. Тим не менше, в усіх трьох країнах процеси мовної асиміляції прогресували швидкими темпами. Викладений вище матеріал засвідчує, що Англія у своїй політиці щодо національних меншин частіше вдавалася не до прямих заборон, а радше до опосередкованих заходів спрямованих на дискредитацію та підрив соціального престижу мов та культур Ірландії, Шотландії, Уельсу. Водночас, національні рухи цих країн до кінця XIX ст. не надавали великого значення питанню захисту етнічних мов, віддаючи перевагу питанням захисту релігійних та юридичних прав населення. Очевидно, саме цим пояснюється, чому XIX ст. мало фатальні наслідки для мов корінних народів Британських островів, які втратили своє значення і *de facto* опинилися перед загрозою зникнення.

Джерела та література

1. Costa J. Language history as charter myth? Scots and the (re)invention of Scotland / J. Costa // Scottish language / McClure J. D. (ed.). – Edinburgh, 2009. – P. 1-25.
2. Crowley T. Wars of words. The politics of language in Ireland 1537-2004 / T. Crowley. – Oxford, Oxford University Press, 2008. – 262 p.
3. Wolf G. Language Contact, Change of Language Status – 'Celtic' National Languages in the British Isles and Ireland / G. Wolf // The Celtic Languages in Contact / Ed. by H. L. C. Tristram. – Potsdam: Potsdam University Press, 2007. – P. 315-336.
4. Mac Giolla Christ D. Irish language in Ireland: from Goidel to globalization / D. Mac Giolla Christ. – London: Routledge, 2005. – 259 p.
5. Brooks S. The New Ireland: VI. The Gaelic League / S. Brooks // The North American Review. – 1908. – Vol. 188, № 633. – P. 262-272.
6. Blacam A. The Gaelic League Yesterday and To-day / Aodh de Blacam // The Irish Monthly. – 1918. – Vol. 46, № 546. – P. 677-683.
7. Penet J.-C. The Young Ireland movement: inscribing Ireland's identity at the heart of "The Nation" / J.-C. Penet // Nordic Irish Studies. – 2007. – Vol. 6. – P. 29-41.
8. NicCraith M. Culture and identity politics in Northern Ireland / M. NicCraith. – New York: Palgrave MacMillan, 2003. – 256 p.
9. Nelson B. Irish Nationalists and the Making of the Irish Race / B. Nelson. – Princeton, Oxford: Princeton University Press, 2012. – 333 p.
10. Atlas of Irish history / S. Duffy (ed.). – Dublin: Gill&Macmillan, 2000. – 144 p.
11. Ravenstein E. On the Celtic languages in the British Isles: a statistical survey / E. Ravenstein // Journal of the Statistical Society of London. – 1879. – Vol. 42, № 3. – P. 579-643.
12. McDevitt P. F. Muscular Catholicism: nationalism, masculinity and Gaelic team sports, 1884-1916 / P. F. McDevitt // Gender and history. – 1997. – Vol. 9, № 2. – P. 262-284.
13. Clery A. E. The Gaelic League, 1893-1919 / A. E. Clery // Studies: An Irish Quarterly Review. – 1919. – Vol. 8, № 31. – P. 398-408.
14. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 332, оп. 1, спр. 74.
15. Афанасьев Г. Е. Судьбы Ирландии / Г. Е. Афанасьев // Записки Императорского Новороссийского университета. – 1888. – Т. 46. – С. 73-160.
16. Зибер Н. Аграрный вопрос в Ирландии. (Начало) / Н. Зибер // Юридический вестник: Сентябрь. Издание Московского Юридического Общества. – М.: Тип. А.И. Мамонтова и К, 1882, № 9. – С. 3-62; Зибер Н. Аграрный вопрос в Ирландии. (Окончание) / Н. Зибер // Юридический вестник: Октябрь. Издание Московского Юридического Общества. – М.: Тип. А.И. Мамонтова и К, 1882, № 10. – С. 210-242.
17. Фері Ф. Справа ірландської мови / Ф. Фері // Нова громада. – 1906. – № 1. – С. 66-79.
18. Гончарук О. В. Історія Ірландії в українській історіографії / О. В. Гончарук // Наукові записки НаУКМА. – 2002. – Т. 20. Спеціальний випуск. – С. 213-217.
19. Davies J. The Welsh Language: A History / J. Davies. – Cardiff: University of Wales Press, 2014. – 192 p.
20. Pryce H. Culture, Identity, and the Medieval Revival in Victorian Wales Author / H. Pryce // Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium. – 2011. – Vol. 31. – P. 1-40.
21. Morgan K. O. Welsh Nationalism: The Historical Background / K. O. Morgan // Journal of Contemporary History. – 1971. – Vol. 6, № 1. – P. 153-172.
22. Matheson C., Matheson D. Languages of Scotland: Culture and the Classroom / C. Matheson, D. Matheson // Comparative Education. – 2000. – Vol. 36, № 2(22). – P. 211-221.

Kazakevych O. Language assimilation among the native peoples of the British Isles in the 19th century

The article is devoted to the language shift deeply affected the population of Ireland, Wales and Scotland in the 19th century. It is stated that the native languages, such as Irish or Scottish Gaelic, Welsh and Scots, weren't officially banned. However, the ruling elite of the British Empire discouraged the everyday use of the native languages by all means and undermined their social prestige. At the same time, the intellectuals and political activists of Ireland, Scotland and Wales had paid little attention to the problem of the national languages survival until the late 19th century. That is why the number of those who used the native languages on the regular basis decreased dramatically by the early 20th century.

Key words: ethnic and linguistic processes, British isles, language shift, anglicization, Welsh, Gaelic.